

PSYCHOLOGY OF THE CREATIVE PERSONALITY

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Olha Urazovska¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-318-7-14>

Вам знайомий вираз «Вище голови не стрибиш»?
Це помилка. Людина може все.
Нікола Тесла

Початок ХХ століття ознаменувався дослідженням проблем психології творчої особистості у працях Т. Рібо, П. Енгельмейера, І. Лапшина. З'являються роботи С. Грузенберга «Психологія творчості: вступ до психології і теорії творчості» (1923) та «Геній і творчість» (1924) [1]. У 1925 році виходить праця видатного вченого Л. Виготського «Психологія мистецтва», однак опублікували її лише в 1965 році, через сорок років після її написання [2]. На Заході в 1930-ті роки дослідження психології творчості зосереджуються у сфері вивчення інтелектуальної обдарованості і тестування окремих здібностей. У 1940-х роках з'являється монографія Б. Теплова «Психологія музичних здібностей» (1947). У 1950 році з'являється новий інтерес до психології творчості, зумовлений початком науково-технічної революції. Починаються дослідження закономірностей творчого мислення, особливостей творчої особи, розробляються тести, що діагностують творчі здібності. Це були праці американського психолога Д. Росмана та радянського П. Якобсона, присвячені аналізу винахідницької діяльності. Вже пізніше сюди додалися ще й праці цілої плеяди українських дослідників, що працювали у вперше створеній СРСР лабораторії психології творчості в Київському інституті психології [1].

Н. Вишнякова – відома дослідниця у сфері творчої акмеології, виділила рівні психологічної зрілості творчої особистості – починаючи знизу: ресурсна (підсвідома) сфера творчої зрілості; фізична зрілість; особистісна (ментальна, когнітивна); міжособистісна, професійна, креативна, духовна зрілість. Вчена розташувала ресурсну сферу творчої зрілості як перший шар, включивши до неї творчий потенціал (оригінальність мислення, уява, інтуїція, чуттєвий досвід, обдарованість, ініціативність), а також підсвідому сферу (природні задатки) [1].

¹ Рада адвокатів Одеської області, Україна

Серед природних передумов розвитку творчих особистостей дискусійним є питання спадковості та вроджених здібностей. Говорячи, про природні передумови таланту, необхідно зазначити, що у кожного індивіда існують задатки, тип нервової системи, темперамент, що визначається власним генотипом. Від цього залежать потенційні можливості досягнення того чи іншого рівня в конкретній сфері діяльності. Наприклад, загальновідомі приклади сімейства математиків Бернуллі, композиторів Бахів та ін. начебто переконують відносно впливу спадкового фактору на творчий потенціал людини. Проте, не відомо, чи було це генетично зумовлено, чи все ж таки виявилось наслідком творчої атмосфери у згаданих сім'ях. О.В. Кульчицька заперечує гіпотезу відносно вирішального впливу спадковості, оскільки є немало свідчень, що люди, які стали геніями народилися в простих, малоосвічених сім'ях [3].

І. Львова виокремлює чотири групи особистісних якостей творчої людини (які становлять творчий потенціал особистості): 1) світоглядні якості: активна життєва позиція, оптимізм, гармонійність, гуманність, відданість своїм ідеалам і принципам, високе почуття обов'язку, патріотизм, високий рівень розвитку естетичних почуттів, прагнення до процесу творчості, відкриттів, духовного зростання, самопізнання, самовираження; 2) ціннісні якості: доброзичливість, тактовність, щирість, працьовитість, милосердя, толерантність (терпимість до інших людей), критичність; 3) інтелектуальні якості: далекоглядність (уміння передбачити події, вчинки, дії), допитливість, спостережливість, почуття гумору, гнучкість розуму (здатність до ухвалення адекватних рішень, у залежності від ситуації), варіативність мислення, незалежність і самостійність думки, високий рівень розвитку інтуїції, ерудованість, захопленість змістом діяльності, здатність до аналізу і синтезу, оригінальність, метафоричність мислення, ініціативність; 4) вольові якості: цілеспрямованість, наполегливість, сміливість, уміння доводити розпочату справу до кінця, здатність до самоствердження, витримка, мужність і стійкість (здатність переносити життєві поразки та негаразди), неабияка енергійність, впевненість у собі [1].

Цікавими є роботи вченого О. Савенкова, він зазначає, що першими почали виділяти особливості мислення і специфічні поведінкові характеристики талановитих людей історики і біографи. Більшість із них зробили висновок про те, що в дитинстві у багатьох видатних людей (Леонардо да Вінчі, Рембрант, Г. Галілей, І. Ньютон, Г. Гегель, Н. Бонапарт, Ч. Дарвін і інші) найчастіше зустрічались такі характеристики: 1) 90% із них володіли високим інтелектом, допитливістю, задавали багато запитань, прагнули виділитися; 2) 75% видатних людей були надзвичайно розвинуті в розумовому відношенні, виділялись моральністю, критичністю, прямолінійною чесністю, були серйозними; 3) майже 90% із них були

наполегливими, володіли сильною волею і яскраво вираженим прагненням до високих досягнень; крайньою мірою 75% були старанними трудівниками, добре переносили самотність і відзначались непохитністю. Вони отримували задоволення від своєї роботи, були експресивними, відкритими для духовного досвіду і фантазій [1].

Неможливо не відмітити творчий потенціал та високі розумові (інтелектуальні, креативні) здібності українців. Щорічно українські вчені створюють близько 15 тис. винаходів. Завдяки їм з'явилися і такі, які зараз активно використовуються в Україні та світі (всі винаходи і їх винахідників перерахувати неможливо, їх дуже багато, зазначу декілька цікавих) [4]: гелікоптер (винахідником гелікоптеру є київський авіаконструктор, який емігрував до США, Ігор Сікорський. У 1931 році він запатентував проект машини з двома пропелерами – горизонтальним на даху і вертикальним на хвості. У вересні 1939-го почалися випробовування гелікоптера VS-300 спочатку на прив'язі, а 13 травня 1940-го конструктор вперше підняв свою машину у вільний політ. Такий успіх сприяв отриманню першого замовлення від американської армії. Поступово скромна фірма Сікорського перетворилася на потужний концерн, який щороку випускає сотні гвинтокрилів цивільного й військового призначення. Понад півстоліття всі президенти США користуються послугами гелікоптерів Сікорського. І. Сікорський – людина, яка втілила мрію Леонардо да Вінчі. Ще хлопчиком він почув розповіді про генія XV століття Леонардо да Вінчі та про його ідею створити «залізного птаха» – літаючу машину, що мала підніматися в повітря під дією потужного гвинта без будь-якого розгону. І. Сікорський в своєму навчанні і винахідницькій діяльності завжди мав підтримку батьків, що є важливим психологічним елементом при становленні особистості) [5]; вакцини проти чуми та холери (винайшов лікар Володимир Хавкін в 1896 році, який спочатку працював у лабораторії Мечникова в Одесі, але уряд царської Росії відмовився застосовувати винахід політичного противника московської імперії. Хавкін з 1896 року жив і працював в Індії. Цікавим моментом і психологічною характеристикою особистості В. Хавкіна є те, що експерименти з винайденими вакцинами Хавкін найчастіше проводив на своєму організмі. Так, в Індії було вакциновано понад 4 мільйонів людей. Видатний вчений був призначений головним бактеріологом країни та директором Бомбейської протичумної лабораторії. Пізніше ця лабораторія була перетворена в Інститут Хавкіна) [6]; ракетний двигун і перший супутник Землі (уродженець Житомира Сергій Корольов – український вчений у галузі ракетобудування та космонавтики, перший головний конструктор ракетно-космічних систем у СРСР, де перед цим був в'язнем концтаборів ГУЛАГ. Перехворів на тиф, переніс трепанацію черепа, в січні 1931 року його було визнано інвалідом. Маючи нелегку долю

(ув'язнення і хворобу) С. Корольов, завдяки рішучості і наполегливості, енергійності, самовідданості, таланту доводить свою справу, і у 1957 році запускає на навколосемну орбіту перший в історії штучний супутник Землі) [7]. Неможливо оминати і не згадати винахідників Євгена та Бориса Патонів (Батько і син, винаходи яких використовує весь світ. Євген Патон – винахідник різних методів електрозварювання. Його методи використовують досі. Борис Патон пішов шляхом батька і теж вивчав електрозварювання. Але він зайшов куди далі, його ідея – зварювання живих тканин. Це неймовірно важливе відкриття для медицини) [4]. Із сучасних винаходів – біонічний протез зі штучним інтелектом (автори – компанія Esper Bionics, цей винахід увійшов до переліку найкращих винаходів людства 2022 року. Засновник стартапу Дмитро Газда – лікар-дерматолог за спеціальністю. У 2006 році Дмитро проходив хірургічну практику в американській лікарні, де познайомився з дівчиною, що втратила руку внаслідок аварії. Це знайомство надихнуло Дмитра на створення протезу. Це перший робот-протез на базі штучного інтелекту. Ні серійного виробництва, ні системних продажів у Esper Bionics наразі немає. Але є великі амбіції засновників, Дмитро Газда зазначив, що через два роки буде готовий повноцінний протез ноги, через п'ять – перші імпланти для вдосконалення людського тіла) [8].

На основі аналізу літератури з психології творчості, можна дати визначення творчої особистості як особистості, яка внаслідок впливу зовнішніх чинників і власної активності набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному або кількох видах творчої діяльності. Особистість із розвинутим творчим потенціалом характеризується високим рівнем внутрішньої потреби в самореалізації і саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Н. А. Психологія творчості : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 156 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/347/1/>
2. Лев Виготський: Психологія мистецтва / Л. С. Виготський під ред. В. В. Іванова. 3-є вид. Москва : Мистецтво, 1986. 573 с.
3. Кульчицька О. І. Соціально-психологічні фактори формування таланту. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 1.
4. Винаходи українців, які відомі світові. URL: https://espresso.tv/article/2015/07/24/top_22_ukrayinskykh_vynakhody
5. Сікорський І. І. URL: <https://kpi.ua/sikorsky-about>
6. Хавкін В. А. URL: <https://uain.press/blogs/volodymyr-havkin-vynahidnyk-vaktsyn-proty-chumy-ta-holery-1197117>
7. Корольов С. П. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Корольов_Сергій_Павлович
8. URL: <https://forbes.ua/innovations/>